

Core Course – 3

Course Code	Course Name	Course Category	Credits	L-T-P Credit	CIA	ESE
SKT6113	Sanskrit Grammar: Karaka and Samasa	Core	4	3-1-0	50%	50%

This course is designed for the MA students who join the program with a basic understanding of Sanskrit Language. We usually encounter different kinds of unique usages in the classical Sanskrit works which are not often used in normal communication. Sometimes, though the form of a word seems to be familiar, its meaning in the context may be totally different. Many Sanskrit words are also full of various kinds of long and short compound words. Hence, this course is planned to give the students exposure to such unique and important usages in order to enable them to understand the classical Sanskrit texts.

Module 1 वर्णः पदं वाक्यं च

- वाक्यघटकानि पदानि कानि?
- पदानि कतिविधानि भवन्ति?
- एकस्य प्रातिपदिकस्य कति रूपाणि भवन्ति, तदा अर्थभेदश्च कथं भवति?
- वर्णानाम् अत्यन्तसामीप्ये जायमानानि परिवर्तनानि कानि?

Readings:

1. सिद्धान्तकौमुदी (कारकप्रकरणम्) (चिता: भागाः)
2. कारकम्, जि महाबलेश्वरभट्टः, संस्कृतभारती (अस्मात् पुस्तकात् चिता: भागाः)
3. विभक्तिवल्लरी, संस्कृतभारती (अस्मात् पुस्तकात् चिता: भागाः)

Module 2 विभक्तयः तासाम् अर्थाश्च

- प्रातिपदिकस्य सप्तसु विभक्तिषु निष्पन्नानां रूपाणाम् अर्थाः
- कारकाणि, तत्तत्कारकप्रतिपादिकाः विभक्तयः च
- उपपदविभक्तयः
- उपपदविभक्तीनां कारकविभक्तीनां च भेदः
- एकस्याः विभक्तेः सम्भवन्तः अनेके अर्थाः
- एकस्य अर्थस्य वाचिकाः अनेकाः विभक्तयः

Readings:

1. सिद्धान्तकौमुदी (कारकप्रकरणम्) (चिता: भागाः)
2. कारकम्, जि महाबलेश्वरभट्टः, संस्कृतभारती (अस्मात् पुस्तकात् चिता: भागाः)
3. विभक्तिवल्लरी, संस्कृतभारती (अस्मात् पुस्तकात् चिता: भागाः)

Module 3 कारकाणि तेषां विविधेषु पदेषु व्याप्तिश्च

- धात्वर्थः - फलं व्यापारश्च
- कारकाणां स्वस्वावान्तरव्यापारद्वारा क्रियोपकारकत्वम्
- कृतप्रत्ययेषु कारकबोधोपयोगः
- तिङन्तेषु कारकबोधोपयोगः
- समासेषु कारकोपयोगः

Readings:

1. सिद्धान्तकौमुदी (कारकप्रकरणम्) (चिता: भागाः)
2. कारकम्, जि महाबलेश्वरभट्टः, संस्कृतभारती (अस्मात् पुस्तकात् चिता: भागाः)

3. विभक्तिवल्लरी, संस्कृतभारती (अस्मात् पुस्तकात् चिता: भागाः)

Module 4 समासः – १

- समासोपयोगिनाम् इतरेषां च सन्धिकार्याणां परिचयः
- विविधाः समासाः
- समासप्रक्रिया
- समासभेदेषु अवान्तरभेदाः
- समासाश्रयकार्याणि

Readings:

1. सिद्धान्तकौमुदी (कारकप्रकरणम्) (चिता: भागाः)
2. कारकम्, जि महाबलेश्वरभट्टः, संस्कृतभारती (अस्मात् पुस्तकात् चिता: भागाः)

Module 5 समासः – २

- तत्पुरुषस्य अवान्तरभेदाः
- अव्ययीभावस्य अवान्तरभेदाः
- ह्रस्वः पुंवद्भावश्च
- अन्यानि उत्तरपदाकार्याणि
- समासान्तविधयः

Readings:

1. सिद्धान्तकौमुदी (कारकप्रकरणम्) (चिता: भागाः)
2. कारकम्, जि महाबलेश्वरभट्टः, संस्कृतभारती (अस्मात् पुस्तकात् चिता: भागाः)

Course Outcome:

अनेन क्रमेण अधीत्य छात्राः ग्रन्थानाम् अध्ययनावसरे यथायथविभक्त्यर्थज्ञानावलम्बनेन वाक्यार्थं निश्चप्रचं ज्ञातुं समर्थाः भवेयुः, स्वप्रयोगेषु च दोषाणां परिहरणे शक्ता भवेयुः । एवमेव लघूनां दीर्घाणां च समस्तपदानाम् विग्रहज्ञानपुरःसरम् अर्थवर्णनसामर्थ्यम् अवाप्नुयुः ।

Core Course – 4

Course Code	Course Name	Course Category	Credits	L-T-P Credit	CIA	ESE
SKT6114	Vagvyavaharadarsa – A Guide to Sanskrit Transaction	Core	4	3-1-0	50%	50%

भाष्यते इति भाषा । भाषां जानाति इति तदैव वक्तुं शक्यं यदा कश्चित् विवक्षितम् अर्थं तथा भाषया प्रकाशयितुं समर्थो भवति । तदिदं संस्कृतभाषाज्ञाने अपि अन्वेति । संस्कृतभाषया सम्भाषणं लेखनञ्च तस्मिन् महति साधने सहकरोति । तत्रापि संस्कृतस्य सहजत्वं यदि सम्पादितं स्यात् तर्हि तदनुपमं वैशिष्ट्यं भजते । तदेतन्मनसि निधाय अस्य पाठ्यक्रमस्य परिकल्पना कृता ।

Module 1: विभक्त्यादर्शः

- सप्तानां विभक्तीनाम् उपयोगविज्ञानम्
- कारकविभक्तयः
- उपपदविभक्तयः
- कर्मप्रवचनीयविभक्तयः

Module 2: क्रियादर्शः

- परस्मैपदिनः आत्मनेपदिनश्च प्रमुखाः धातवः

- विशिष्टाः धातवः - दशगणीव्यवस्था
- उपसर्गयोगेन जायमानाः विशेषाः - विजयते, प्रतिष्ठते, विक्रीणीते इत्यादयः

Module 3: कृदन्तादर्शः

- क्तवत्
- त्वा - ल्यप् - तुमुन्
- शतृशानचौ
- तव्यत्तव्यानीयरः
- कर्त्रर्थकाः - ण्वुल्तृचौ क्विप् णिनिः (ताच्छील्ये)
- भावार्थकाः - ल्युट् घञ् क्तिन्

Module 4: वाक्यादर्शः

- प्रयोगविज्ञानम्
- कर्त्तरिप्रयोगः, कर्मणिप्रयोगः, भावेप्रयोगश्च
- द्विकर्मकेषु धातुषु विशेषः

Module 5: तद्धितादर्शः

- इदमर्थः
- अपत्यार्थः
- मत्वर्थः
- स्वार्थः
- भावार्थः
- संख्या - पूरणार्थकाः प्रत्ययाश्च

Module 6: भाषासौन्दर्यम्

- वचोविच्छिन्नतयः
- विशिष्टाः प्रयोगाः
- स्वप्रकृतिकं संस्कृतम्
- लौकिकन्यायाः

Readings -

1. गिरिधरशर्मा चतुर्वेदः (2001) – “वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी”, मोतीलाल बनारसीदास, वाराणसी
2. जनार्दन हेगडे (2008) – “शुद्धिकौमुदी”, संस्कृतभारती, बेङ्गलूरु
3. जनार्दन हेगडे (2007) – “भाषापाकः - 1”, संस्कृतभारती, बेङ्गलूरु
4. जनार्दन हेगडे (2012) – “भाषापाकः - 2”, संस्कृतभारती, बेङ्गलूरु
5. डा० चन्द्रशेखरभट्टः, डा० कृष्णानन्तपद्मनाभः (2013) – “शब्दान् जानीमहे”, संस्कृतभारती, बेङ्गलूरु
6. चारुदेव शास्त्री – “वाग्व्यवहारादर्शः

Course Outcome:

अस्य पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोत्तरम् छात्रः –

- संस्कृतसम्भाषणे योग्यतां प्राप्तुमर्हति ।
- सहजसंस्कृतस्य स्वरूपं ज्ञास्यति ।
- विशिष्टप्रयोगयुक्तानां वाक्यानां निर्माणकौशलं ज्ञास्यति ।

- भाषालालित्यसम्पादने आसक्तिं लप्स्यते ।
